

MODERN SANATIN İÇERİSİNDE İNCE UZUN BİR FİĞÜR (ALBERTO GIACOMETTI)

Tolga AKALIN ¹

ÖZET

Bütün sanatçılar eserlerini oluştururken yaşadıkları toplumların siyasi, ekonomik ve kültürel durumlarını yaptıkları sanat eserleriyle yansıtır. Bu bazen bilerek bazen de bilmeyerek olur. Sanatçı yaşadığı toplumdan diğer insanlar gibi etkilenir ve yaptığı eserlerde bu durum ortaya çıkar. İster bir meyve sepeti yapsın, isterse arabaların yoğun olduğu bir cadde, isterse de bir vahşet olayını anlatsın. Sanatçı yapmış olduğu bu eserlerle, yaşadığı toplum ve dönemi hakkında ayna görevi yapar. Bazen de yaşadığı dönem hakkında izleyiciye fikir vermekle kalmaz adeta kendini yansıtır. Hiç olmadık biçimlerle özdeşlik kurar ve kendi hakkındaki bilgileri ve içsel süreci aktarır. Giacometti de yaptığı heykellerde ve resimlerde, yaşadığı duyguyu anlatan sanatçılardan birisidir. Giacometti'nin sanatı ve yapmak istedikleri herhangi bir akımın içerisine girmekten öte bir şeylerdi özgürlüğün ve bir şeylere bağlı olmamanın ta kendisiydi. Bir şeylere bağlı olmamakta hem onu hem yapıtlarını yalnızlığa sürüklemişti. Bu yapıtlara dikkatli bakan biri, canlılara özgü büyüme yazgısına karşın, kendisini çevreleyen uzay tarafından sıkıştırıldığı hissine kapılır. Bu durum sanatçının mekân saplantısının yaptığı işlere yansımadır. Bir varoluş ve yok oluş sürecinde, iki arada bir derede çıkan bu dal gibi figürler, tıpkı insanlar gibi, tesadüfen doğmuşlardır.

Anahtar Sözcükler : Alberto Giacometti, Modern Sanat

¹ Dr., Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, Resim Bölümü, tolgaakalin78@hotmail.com

A LONG AND THIN FIGURE IN MODERN ART (ALBERTO GIACOMETTI)

ABSTRACT

All artists reflects the economic, politic and cultural situations of their societies by their works. This happens both intentionally and accidentally. The artist is affected by the society that she is in which leads her reflect this to her works. No matter what she tells, a fruit basket or a street messed up by the cars or a violent event, with the works she has done an artist acts like a mirror about the era and the society she lives in. And sometimes she not only gives some clues about the era to the audience but also she realizes herself virtually. She makes an emphaty in different ways and she reflects all about herself and her inner process. Giocametti is an artists who tells his emotions by the help of the statues he built, as well. It was not the matter of being integrated into any movement that Giacometti wanted to do, but it was the matter of being bound to something. Both himself and his works were dragged into solidarity due to his independence. One who looking on the works carefully, gets into the feeling of being stuck by the aliens despite the fate of development which is peculiar to the livings. This case is the reflection of the artist's obsession of location to the works he achieved. These branch-like figures which somehow grows in this process of existence were born randomly like people.

Keywords: Alberto Giacometti, Modern Art

1. GİRİŞ

Birinci Dünya savaşı ile İkinci dünya savaşı arasında Sürrealizm adı verilen bir sanat topluluğu ortaya çıktı. Bu topluluğun önemli özlemlerinden biriside “gerçekten daha gerçek bir şey yaratmaktı”. Özellikle bu akım, usçuluğu yadsıyarak “karşı-sanat” anlayışını benimseyen Dada hareketinin ilk eserlerinden kaynaklanmıştır.

Gerçek üstücülük; aklın, insan hayatının ve kültürün apayrı, bambaşka bir saltanatıdır. Bu akım Monaco’nun, Akdeniz’den farklı olduğu kadar çevresindeki çeşitli oluşumlardan, farklı bir oluşumdur(Baum,2000:146). Bu oluşumu Andre Breton; Gerçeküstücülük, bilinç ile bilinçdışını bütünleştiren bir yoldur ve bu bütünleşme içinde düşsel dünya ile gerçek yaşam “gerçeküstü” anlamda iç içe geçer diyerek açıklamıştır.

Bu topluluğa katılan ilk sanatçılardan biriside Giacometti idi. Sanatçının bu akım içerisinde ürettiği eserlerin ilki bir baş heykelidir. Bu baş heykelini yapmaktaki amacı, sadeleştirmekten daha çok bir ifadeyi en basit şekilde yansıtmak istemesidir. Bu taş parçasında tek görünen şey, biri dik, biri yatay iki oyuk olsa bile kabile sanatında yapılan heykeller gibi, izleyiciye sade ama anlamlı bir şeklide bakar (Gombrich,1997:592).(Resim 1)

Resim 1: “Baş” 1927

Sanatçının bu akım içerisine dâhil olduğu zaman zarfı içerisinde ürettiği önemli eserlerinden biriside 1933 yılında yapmış olduğu “Gerçek üstücü masa”dır. Bu eserde dört ayaklı bir masa görülmektedir. Masanın üzerinde yarısı bir örtüyle gizlenmiş, henüz bitmemiş, sanatçısı tarafından yarım bırakılmış ve üzerinde çalışılacakmış izlenimi veren bir baş büstü vardır. Ancak büstteki gerginlik ifadesi dikkat çekici boyuttadır. Bu büstün hemen sağında duran bilekten kesilmiş bir el ve büstün önünde farklı birkaç obje yapılarak heykel oluşturulmuştur.

Ancak görsel sanatların bütün alanlarında olduğu gibi kompozisyon, heykel sanatında da nesnelerin yaratıcı bir düşünce ekseninde bir araya getirilmesiyle oluşan estetik bir bütündür. Bazen sanatçı yaptığı kurgularda nesneye göre alan oluşturur. Bu düzenlenmiş alan bazen nesneden kat kat büyük olabilir(Altıntaş,2007:12). Sanatçı bu eserinde sadece masa ve üzerinde yaptığı kompozisyonla kalmamış esere bulunduğu mekânı ve bu mekânda ki boşluk ilişkisini de dâhil ederek bu heykeli tamamlamıştır.(Resim 2)

Resim 2: ” Gerçek üstücü masa” 1933

Giacometti bu akım içerisinde olduğu müddetçe diğer sürrealistler gibi model ve obje karşısında değil hayali çalışmıştır. Daha sonraki çalışmaları modelden

olmaya başlamış ve bunun üzerine sürrealistler Giacometti'yi aralarından çıkarmışlardır. Oysa modele bakarak çalışmakla ezbere çalışmak arasında, en azından kendi heykelleri bağlamında, bir fark olmadığını görmüştü sanatçı. Çünkü her iki yöntem sonunda ortaya çıkan heykeller birbirlerine benziyordu. İzleyicinin, bunlardan hangisini modelden, hangisini akıldan yaptığını bilmesi olanaksızdı. Giacometti, bu heykelleriyle eski gerçeküstücü nesneleri arasına kesin bir sınır koydu ve eski çalışmalarını reddetti(Yılmaz,2006:151).

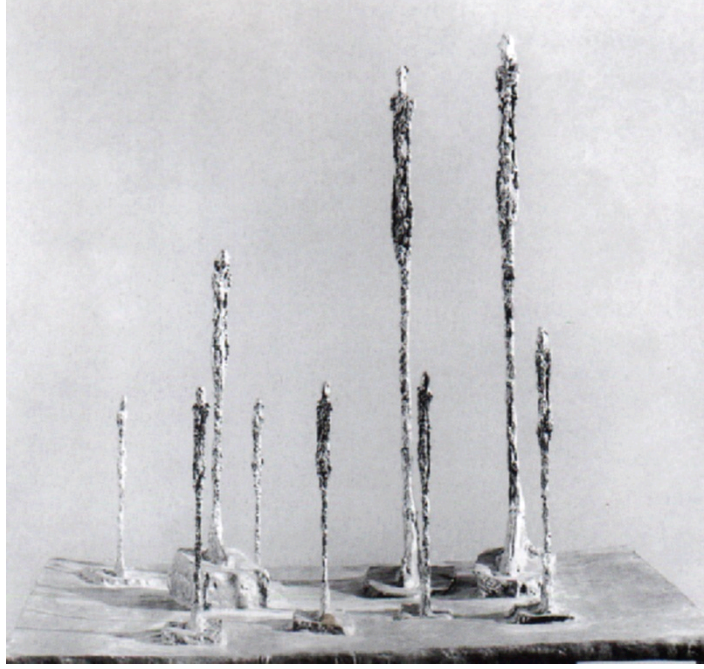
GERÇEKÜSTÜCÜLÜK AKIMINDAN SONRA GIACOMETTI

Güzel sanatlardaki dehanın anahtar nitelikleri arasında özgürlük emsalsiz bir yere sahiptir(Shiner,2010:160). Giacometti'nin sanatı ve yapmak istedikleri herhangi bir akımın içerisine girmekten öte bir şeylerdi özgürlüğün ve bir şeye bağlı olmamanın ta kendisiydi. Bir şeye bağlı olmamakta hem onu hem yapıtlarını yalnızlığa sürüklemişti. Bu yapıtlara dikkatli bakan biri, canlılara özgü büyüme yazgısına karşın, kendisini çevreleyen uzay tarafından sıkıştırıldığı hissine kapılır. Bu durum sanatçının mekân saplantısının yaptığı işlere yansımadır. Bir varoluş ve yok oluş sürecinde, iki arada bir derede çıkan bu dal gibi figürler, tıpkı insanlar gibi, tesadüfen doğmuşlardır(Yılmaz,152:2006).

Tesadüfen doğan bu heykeller ne aşkın bir düzlemde âşık atar, ne de yersel bir mutlulukla konumlanır. O, dünyevi bir yalnızlık olarak kendi içine çekilir. Tüm başkalaşimleri sonlandırmış bir yalnızlık olarak soluklanıp durur. Bu yüzden tüm yalnızlıkların tanığıdır ve kendi sancılarıyla bırakılmıştır yeryüzüne(Şahiner,2009:9). Sanatçının eserlerindeki yalnızlık kavramı bilindiği gibi hüznün ve açınacak bir hal almaz. Daha çok gizli bir krallık, derin bir iletişimsizlik, fakat el uzatılamaz eşsizlikte, az çok belirsiz bir anlama biçimi olarak karşımıza çıkar(Genet,2012: 30).

Sanatçı ikinci dünya savaşından sonra en önemli heykellerini yapmıştır. Bu heykeller çok dikkat çekmiştir. Bu heykeller bazen tek başına bazen de gruplar halinde, boşlukta süzülürmüş etkisi uyandırarak karşımıza çıkmaktadır. Olabildiğine incelmış insan şeklinde yapılan bu formlar bir yandan savaşın vahşetini, diğer yandan ise insanın kırılğan, yalnız doğasını dünyadaki geçici varoluşunu yansıtan nadide çalışmalardır.

Giacometti figürlerindeki incelmeyi şöyle açıklamaktadır:“Bir zamanlar insanları gerçek boyutlarında göürdüm, fakat onlardan uzaklaşıp onları bir bütün olarak görünce küçüldüler. Ancak 1946 yılında insanı gerçek boyutlarında göreceğim uzaklık yerine, insanı gerçekten görebileceğim uzaklığı keşfettim.” (20. Yüzyıl Sanat Ansiklopedisi, c.2 yıl; 1925)(Resim 3).

Resim 3:”Kompozisyon” 1950

Bütün sanatçılar eserlerini oluştururken yaşadıkları toplumların siyasi, ekonomik ve kültürel durumlarını yaptıkları sanat eserleriyle yansıtırlar. Bu bazen bilerek bazen de bilmeyerek olur. Sanatçı yaşadığı toplumdan diğer insanlar gibi etkilenir ve yaptığı eserlerde bu durum ortaya çıkar. İster bir meyve sepeti yapsın, isterse arabaların yoğun olduğu bir cadde, isterse de bir vahşet olayını anlatsın. Sanatçı yapmış olduğu bu eserlerle, yaşadığı toplum ve dönemi hakkında ayna görevi yapar. Bazen de yaşadığı dönem hakkında izleyiciye fikir vermekle kalmaz adeta kendini yapar. Hiç olmadık biçimlerle özdeşlik kurar ve kendi hakkındaki bilgileri ve içsel süreci aktarır. Giocametti de yaptığı heykellerde, yaşadığı duyguyu anlatan sanatçılardan birisidir.

Genet bu durumu şöyle aktarır “Giacometti’nin bronzdan köpeği çok güzel. Ön bacağının eklem yeri belirtilmemiş olmamakla birlikte ayırt edilebilen eğrisi o kadar hoş ki, köpeğin esnek yürüyüş biçimini tek başına çözülmeyi veriyor. Çünkü

aylaklık ediyor köpek, yere uzattığı burnuyla koklaya koklaya. Sıska. Hayvan yapmış olmasına şaşırıldığını görünce. Giocometti, bu benim. Bir gün sokakta kendimi böyle gördüm. Köpek olarak.” (Genet,2012:26).

Lord’ da bu durumu Giocometti ile bir konuşmasından şöyle aktarır “ Köpeği yapman nasıl oldu? Bir yerde görmüş olduğum Çin köpeği uzunca bir zaman belleğimde kalmıştı. Bir gün Vannes Sokağı boyunca yağmurda, kafamı eğmiş, duvarların kenarlarından, belki biraz da hüzünlü yürüyordum, tam o sırada kendimi köpek gibi hissettim. Böylece o heykeli yaptım(Lord,1995:43). (Resim 4)

Resim 4: “Köpek “1951

Sanatçının bu anekdotlarından anlaşılacağı üzere yaşanan savaş sonrasında sadece toplumsal yalnızlığı, çöküşü ve zihinsel çöküşü anlatmakla kalmayıp kendi yaşamından ve duygu durumundan da bahsetmiş olduğunu anlayabiliyoruz. Bu durumu destekleyen bir diğer yapıtı da “yürüyen adam” heykelidir. Bu heykel sanatçının tutumları ve düşünceleri hakkında önemli ipuçları vermektedir.

Bu heykelin yüzeyi kabaca dokulandırılmıştır. Sıska ama anıtsal nitelikte olan bu figür akıl almaz bir şekilde güçlü durmaktadır. Doğal olmayan, uzatılmış biçimi, tek başlılığı ve bizimle öteki insanların arasındaki mutlak ayrılığı belirtiyor. Aynı zamanda kırılganlığımızı ve ölümlü oluşumuzu da vurguluyor. Sanatçı, diğer heykel tıraşların yaptığı gibi büyük bir kitleyi ele alıp, onu oyup yontarak içindeki gizli biçimi ortaya çıkarmıyor. Tam aksine metal bir iskeletle başlayıp ona kil ekliyor, sonra da dökümünü yapıyor. Özgün anlatım şekli ve tekniği

sanatçıyı diğer üsluplardan ve sanatçılardan ayırır onu tek ve eşsiz kılar(Sanat Kitabı,1997:180).(Resim 5)

Resim 5: “Yürüyen Adam” 1960

Cezanne özgün sanat eserleri için “Dünyanın yaşamından bir an geçer! O anı gerçekliğiyle yakalayıp esere geçirmek, bunu yaparken her şeyi unutmak! O anı yaşamak, duyarlı bir levha olmak... Zamanımızdan önce olan her şeyi unutarak gördüklerimizin imgesini yansıtmak.”dır demiştir. Bu sözleri Cezanne öldüğü zaman henüz beş yaşında olan, Giacometti’yi hissetmiş ve adeta onun için söylemiş gibidir. Çünkü Giacomett’nin heykelleri tamamen insana ait olan duyguları içerisinde barındırır. Hatta eserleri ve eserlerini oluşturan görsel imgeler insandan daha insan, maddeden daha maddedir.

RESİM VE GIACOMETTİ

Özgün resimde sessizlik ve dinginlik asıl malzemenin, boyanın içine sinmiştir; insan boyada ressamın o anki hareketlerinin izlerini görebilir. Bunun, resmin boyanmasıyla insanın ona bakması arasındaki zaman aralığını kapatmak gibi bir etkisi vardır (Berger, 2012: 31).

Berger’in yaptığı özgün resim tarifi, adeta Giacometti’nin oluşturduğu eserler için yapılmıştır. Sanatçının eserleri kendine has bir özgünlüğe ve aynı zamanda da

enerjiye sahiptir. Resimsel bir ağ şeklinde oluşturulan eserler İzleyiciyi kendi içerisine çeker, insana has olan duyguları uyandırır biraz sinirli, gergin bazen de enerji hissi verir.

Sanat Kitabı adlı eserde Giacometti'nin resimlerindeki duygu oluşumunu heykelleriyle özdeşleştirmiş ve aynı huzursuz ve sinirli nitelikleri yansıttığını savunmuşlardır. Kesin, enerjik boya dokunuşlarıyla gerçekleştirdiği bu tür yapıtlarının da yalın ve büyüleyici güzelliği vardır diye tarif etmişlerdir(Sanat Kitabı,1997:180).

Giacometti'nin resimlerinde, figürler izleyiciye olanca olgusuyla kendisini kabul ettirir. İzleyicinin karşısına dikilir, üzerine çullanır ve tekrar, çıktığı tuvale hızlı bir şekilde dönüş yapar. Bu durum resimde korkunç bir varlık ve gerçeklik hissi uyandırır. Giacometti, ne renk tonlarıyla, ne gölgelerle, ne de uzlaşım sal değerlerle ilgilenmez. Resimlerini çizgisel bir ağ şeklinde oluşturma çabasındadır. Resmin merkezinden yani yüzün tam ortasından resme başlayarak çizgileri geriye doğru çeker ve resimde görünmeyen anlamları arar. Figürlerini oluştururken o kadar çok çizgi kullanır ki adeta yaptığı yüzü mekânın ve tuvalin gerisine doğru iter.(Resim 6)

Resim 6: “Sanatçının Annesi” 1950

Ne gölgeler, ne tonlar, ne de her hangi bir resim uzlaşımının imkanları aracılığıyla bulmaya çalışmadığı halde bakıyorsunuz, çizdiği yüzler sanki olanca hayatı o derece biriktirmişler ki, yaşayacak tek bir saniyeleri bile kalmamış, yapacak tek bir hareketleri bile yok ve en sonunda ölümle tanışmışlar, çünkü içlerinde, sıkışmış, haddinden fazla dirim var(Genet,2012:41).

Sanatçının resimleri; hem huzursuzluk, hem sinirlilik, hem dinginlik, hem de heyecan kaynağı gibidir. Sanatçının eserleri adeta dünyada varlık gösteren her hangi bir insanın duygularıyla donatılmış gibidir. Bu durumu yakalayabilen ve eserlerine yaşamsal bir hayat sunan ender sanatçılardan birisidir Giacometti.

SONUÇ

Giacometti çeşitli sanat akımlarına dâhil olmuş ve daha sonra onlardan farklı olduğunu hissettiği için bu akımlardan ayrılmıştır. Kendi kişisel sanatını oluşturma eylemi içerisine girmiştir. Sanatını oluştururken içinde bulunduğu toplumsal durum, insan ilişkileri ve yalnızlık duygusu yaptığı işlere sirayet etmiştir.

Giacometti'nin yaptığı eserler adeta insanın kendisiyle yüzleşmesi ve hesaplaşması niteliğindedir. İnsana ait sıradan olan ne varsa sanatçının eserlerinde bulmak mümkündür. Sanatı ve hayatı sıradanlığın en görkemli haline bürünmüş ve izleyicilerini oldukları yerlerden selamlar gibidirler adeta..

KAYNAKLAR

Altıntaş,Osman.Sanat Eğitimi ve Çağdaş Türk Resminde Nü. Ankara: Sur Sanat Yayınları, 2007.

Baum, Timothy. Sanatın Yaratıcı, Özgür, Benzersiz Ruhu Gerçeküstücülük, Çev. Celal Üstel, İstanbul: P Magazin Sanat Kültür Antika Dergisi, 16(Kış 2000).

Berger, John.Görme Biçimleri Çev. Yurdanur Salman,İstanbul: Metis Yayınları, 2012.

Eykan, Müren. Sanat Kitabı. Çev. Mine Haydaroğlu, İstanbul: Yem Yayınları, 1997.

Genet, Jean. Giacometti'nin Atölyesi.Çev. Hür Yumer, İstanbul: Metis Yayınları,2012.

Giacometti, Alberto. Yazılar. Çev.Aykut Derman, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2005.

Gombrich, E.H. Sanatın Öyküsü. Çev. Erol Erduran, Ömer Erduran, İstanbul: Remzi Kitap Evi,1997.

Lord, James. Bir Giacometti Portresi. Çev. Erkut Sezgin, İstanbul: Nisan Yayınları, 1995.

Shiner, Larry. Sanatın İcadı Bir Kültür Tarihi. Çev. İsmail Türkmen,İstanbul: Ayrıntı Yayınları,2010.

Şahiner, Rıfat. Sınırsızlığın Ucunda Bir Fiğür Giacometti. İstanbul: Genç Sanat 73(Eylül 2000).

Yılmaz, Mehmet. Modernizmden PostModernizme Sanat. Ankara: Ütopya Yayın Evi,2006.

Yirminci Yüzyıl Sanat Ansiklopedisi. İkinci cilt. .(1925).